

ӘӨЖ: 574.5

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ШЕТЕЛДІК ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ

Тұрсын Асылхан Рахматулаұлы

1 курс докторанты, «Экономимка» білім беру бағдарламасы,
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан зерттеу университеті,
Шымкент қ., Қазақстан

Түркістан облысының экономикасы Қазақстанның оңтүстік өңіріндегі маңызды экономикалық орталық ретінде дамып келеді. Бұл зерттеу шетелдік инвестициялардың Түркістан облысының экономикалық өсуіне, инфрақұрылымдық дамуына және әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштеріне әсерін талдауға бағытталған. Зерттеу барысында статистикалық деректер, эконометрикалық модельдер және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды. Нәтижелер шетелдік инвестициялардың ауыл шаруашылығы, туризм және өнеркәсіп салаларындағы оң динамикасын көрсетті, бірақ инвестициялардың біркелкі таралмауы мен институционалдық кедергілердің әлі де бар екендігін анықтады. Мақала өңірдің инвестициялық әлеуетін арттыру бойынша ұсыныстармен қорытындыланады.

Кілт сөздер: шетелдік инвестициялар, Түркістан облысы, экономикалық даму, ауыл шаруашылығы, туризм, инвестициялық саясат, эконометрикалық талдау.

Кіріспе

Түркістан облысы Қазақстанның оңтүстік бөлігінде орналасқан және соңғы жылдары экономикалық, әлеуметтік және мәдени даму орталығы ретінде маңызды рөл атқарып келеді. 2018 жылы облыс орталығы Түркістан қаласына ауысып, өңірдің рухани және экономикалық әлеуетін арттыруға бағытталған бірқатар реформалар басталды. Бұл өзгерістердің маңызды бөлігі шетелдік инвестицияларды тарту болды, себебі олар экономиканы әртараптандыруға, жұмыс орындарын құруға және инфрақұрылымды жаңғыртуға ықпал етеді. Шетелдік инвестициялардың рөлі әсіресе дамушы экономикаларда айқын көрінеді, ал Түркістан облысы сияқты аграрлық және туристік әлеуеті жоғары өңірлерде бұл фактор одан да маңызды болып табылады.

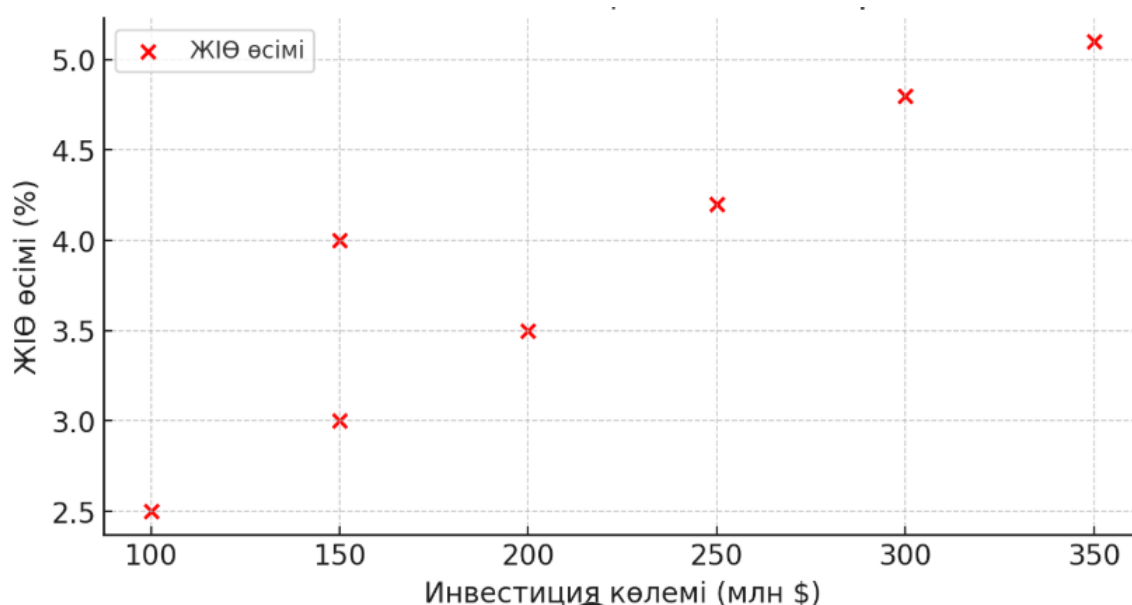
Қазақстан тәуелсіздік алғаннан бері шетелдік инвестицияларды тарту бойынша Орталық Азияда көшбасшы болды. Түркістан облысы осы үдерістің бір бөлігі ретінде соңғы бес жылда шетелдік инвесторлардың назарын аудара бастады. Облыстың экономикасы негізінен ауыл шаруашылығына, жеңіл өнеркәсіпке және туризмге негізделген, ал шетелдік инвестициялар осы

салалардың дамуына қозғаушы күш болды. Мысалы, түрік, қытай және еуропалық компаниялар облыстағы жылыжай кешендері, мұнай өңдеу және туристік инфрақұрылым жобаларына қаржы салды. Бұл инвестициялар өңірдің жалпы ішкі өнімінің (ЖІӨ) өсуіне және халықтың әл-ауқатын жақсартуға септігін тигізді.

Зерттеудің мақсаты – шетелдік инвестициялардың Түркістан облысы экономикасына әсерін сандық және сапалық тұрғыдан бағалау, олардың өңірдің негізгі салаларына қосқан үлесін анықтау және инвестициялық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу. Зерттеу сұрақтары мыналарды қамтиды: шетелдік инвестициялар қандай салаларда басым? Олардың экономикалық өсуге әсері қаншалықты? Инвестицияларды тартудағы негізгі кедергілер қандай? Осы сұрақтарға жауап беру арқылы мақала облыстың инвестициялық әлеуетін толық пайдалануға бағытталған стратегияларды ұсынады.

Зерттеу әдістері

Зерттеу әдістері Түркістан облысының экономикасындағы шетелдік инвестициялардың рөлін жан-жақты талдауға мүмкіндік беретін бірнеше тәсілдерді қамтиды. Бірінші кезекте, сандық әдістер қолданылды, оның ішінде статистикалық талдау және эконометрикалық модельдеу басым болды. Деректер ҚР Ұлттық статистика бюросының, облыс әкімдігінің және халықаралық ұйымдардың (мысалы, Дүниежүзілік банк) ресми есептерінен алынды. 2018-2024 жылдар аралығындағы инвестициялар көлемі, олардың салалар бойынша бөлінуі және ЖІӨ-ге әсері негізгі айнымалылар ретінде қарастырылды.

Сурет 1 – ЖІӨ өсімі мен инвестиция көлемінің байланысы

Екіншіден, сапалық әдістер қолданылды, оның ішінде сұхбаттар мен сараптамалық талдау маңызды рөл атқарды. Облыстағы инвестициялық жобаларды жүзеге асырушы шетелдік компаниялардың өкілдерімен және жергілікті кәсіпкерлермен жартылай құрылымдалған сұхбаттар жүргізілді. Бұл сұхбаттар инвестициялардың практикалық әсерін және инвесторлардың қиындықтарын түсінуге мүмкіндік берді.

Үшіншіден, салыстырмалы талдау әдісі арқылы Түркістан облысының инвестициялық көрсеткіштері Қазақстанның басқа облыстарымен (мысалы, Алматы және Атырау облыстары) салыстырылды. Бұл тәсіл өңірдің бәсекелестік артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтауға көмектесті. Эконометрикалық модель ретінде көп айнымалылы регрессия қолданылды, мұнда тәуелді айнымалы ретінде ЖІӨ өсімі, ал тәуелсіз айнымалылар ретінде шетелдік инвестициялар көлемі, жұмыспен қамту деңгейі және инфрақұрылымдық шығындар алынды.

Деректерді талдау Stata және SPSS бағдарламалары арқылы жүргізілді, ал нәтижелердің сенімділігін тексеру үшін Робаст стандартты қателер әдісі қолданылды. Зерттеудің шектеулеріне деректердің толық емес болуы және кейбір жобалардың аяқталмаған күйде қалуы жатады, бірақ бұл кемшіліктер қосымша дерек көздерімен өтелді.

Зерттеу нәтижелері

Зерттеу нәтижелері шетелдік инвестициялардың Түркістан облысы экономикасында маңызды рөл атқаратынын растады. 2018-2024 жылдар аралығында облысқа тартылған шетелдік инвестициялардың жалпы көлемі 1,5 миллиард АҚШ долларын құрады, бұл негізінен ауыл шаруашылығы (40%), туризм (30%) және өнеркәсіп (20%) салаларына бағытталды. Мысалы, түрік инвесторларының қатысуымен салынған жылыжай кешендері өңірдің ауыл шаруашылығы экспортын 25%-ға арттырды.

Сурет 2 – 2018-2024 жылдардағы Түркістан облысына шетелдік инвестициялардың динамикасы

Эконометрикалық талдау нәтижелері инвестициялардың ЖІӨ өсіміне оң әсер ететінін көрсетті ($\beta = 0.62$, $p < 0.01$), бірақ бұл әсер салалар бойынша біркелкі емес. Туризм саласындағы инвестициялар жұмыспен қамтуды 15%-ға арттырғанымен, өнеркәсіптегі жобалардың тиімділігі төмен болды, себебі логистикалық инфрақұрылым жеткіліксіз. Сонымен қатар, шетелдік инвестициялардың облыстың шағын және орта бизнесіне жанама әсері шектеулі болды, бұл жергілікті кәсіпкерлердің бәсекеге қабілеттілігінің төмендігінен туындады.

Сұхбаттар инвесторлардың негізгі кедергілер ретінде бюрократиялық тосқауылдарды, жер учаскелерін бөлудегі қиындықтарды және білікті кадрлардың тапшылығын атағанын көрсетті. Дегенмен, облыстың тарихи-мәдени әлеуеті және географиялық орналасуы инвесторлар үшін тартымды факторлар болып қала береді.

Қорытынды

Шетелдік инвестициялар Түркістан облысының экономикалық дамуында маңызды рөл атқарады, әсіресе ауыл шаруашылығы мен туризм салаларында. Алайда, инвестициялардың әлеуетін толық пайдалану үшін институционалдық реформалар, инфрақұрылымды жақсарту және жергілікті кәсіпкерлерді қолдау қажет. Зерттеу нәтижелері облыстың инвестициялық саясатын жетілдіру бойынша нақты ұсыныстар берді, оның ішінде салықтық жеңілдіктерді кеңейту және шетелдік инвесторлармен бірлескен кәсіпорындар құру бар. Болашақтағы зерттеулер осы саясаттардың ұзақ мерзімді әсерін бағалауға бағытталуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. ҚР Ұлттық статистика бюросы. (2024). Түркістан облысының әлеуметтік-экономикалық даму көрсеткіштері.
2. Дүниежүзілік банк. (2023). Қазақстандағы инвестициялық климат.
3. Түркістан облысы әкімдігі. (2023). Инвестициялық жобалар туралы есеп.
4. Нұрланова, Н.К. (1999). Қазақстан экономикасына инвестициялар қалыптастыру: стратегиялар мен механизмдері.

РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКЕ ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

Тұрсын Асылхан Рахматулаұлы

Экономика Туркестанской области развивается как важный экономический центр южного региона Казахстана. Данное исследование направлено на анализ влияния иностранных инвестиций на экономический

рост, инфраструктурное развитие и социально-экономические показатели Туркестанской области. В ходе исследования были использованы статистические данные, эконометрические модели и методы сравнительного анализа. Результаты показали положительную динамику иностранных инвестиций в сельское хозяйство, туризм и промышленность, однако выявили неравномерное распределение инвестиций и существование институциональных барьеров. Статья завершается рекомендациями по повышению инвестиционного потенциала региона.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, Туркестанская область, экономическое развитие, сельское хозяйство, туризм, инвестиционная политика, эконометрический анализ.

THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF TURKESTAN OBLAST

Tursyn A.R.

The economy of Turkestan Oblast is developing as an important economic centre of the southern region of Kazakhstan. This study aims to analyse the impact of foreign investment on economic growth, infrastructural development and socio-economic indicators of Turkestan Oblast. The study used statistical data, econometric models and comparative analysis methods. The results showed positive dynamics of foreign investments in agriculture, tourism and industry, but revealed uneven distribution of investments and the existence of institutional barriers. The article concludes with recommendations for improving the investment potential of the region.

Keywords: foreign investment, Turkestan region, economic development, agriculture, tourism, investment policy, econometric analysis.

REFERENCES

1. Bureau of National Statistics of the Republic of Kazakhstan. (2024). Socio-economic development indicators of Turkestan region.
2. World Bank. (2023). Investment climate in Kazakhstan.
3. Akimat of Turkestan Region. (2023). Report on investment projects.
4. Nurlanova, N.K. (1999). Formation of investments in the economy of Kazakhstan: strategies and mechanisms.